

KWINK voor sociaal-emotioneel leren

Helpt verstorend gedrag, waaronder pesten, voorkomen door kinderen - met een groepsbrede aanpak - positief gedrag aan te leren

Wat zijn de tien belangrijkste kenmerken van Kwink?

Kwink:

1. is een methode voor sociaal-emotioneel leren - inclusief burgerschap, sociale integratie en mediawijsheid - voor de hele basisschool;
2. helpt verstorend gedrag – waaronder pestgedrag - voorkomen door kinderen met een groepsbrede aanpak positief gedrag aan te leren;
3. wordt volledig online aangeboden op drie niveaus: onder-, midden- en bovenbouw en bestaat uit twintig lessen per jaar;
4. werkt op basis van vijf fundamentele levensvaardigheden (competenties voor sociaal-emotioneel leren) en een aantal belangrijke wetenschappelijk bewezen inzichten;
5. vindt preventie in het kader van passend onderwijs van groot belang, zodat met snelle, lichte maatregelen en interventies ‘reparatie achteraf’ vermeden kan worden;
6. levert - in combinatie met goed klassenmanagement en door rekening te houden met groepsdynamische processen - een veilige leer- en leefomgeving op waar de hele groep van profiteert;
7. is erop gericht om door deze positieve groepsaanpak ook de leeropbrengsten voor vakken als taal, rekenen en lezen te verhogen;
8. opent voor kinderen via internet een oefenomgeving door een fictieve ‘wereld’ aan te bieden waarin dieren, met uitgesproken menselijk gedrag, situaties meemaken die zich ook in de gewone wereld kunnen voordoen, zodat er herkenning en/of identificatie mogelijk is voor kinderen;
9. is meetbaar in SCOL en ZIEN!;
10. sluit aan bij de eisen van passend onderwijs en werkt met de principes van handelingsgericht werken.

Op welke inzichten is Kwink gebaseerd?

Handelingsgericht werken en passend onderwijs

Wat is de onderwijsbehoefte van een kind? Wat kan een leraar hem bieden? Hoe ga je om met verschillen tussen kinderen in de groep? Dat zijn vragen die horen bij passend onderwijs waarin handelingsgericht werken cruciaal is. Net als het tegemoetkomen aan de ondersteuningsbehoefte van de leraar, zodat hij met vertrouwen en kennis ook werkelijk de onderwijsbehoefte van de groep of een kind op planmatige wijze kan invullen. Voor rekenen, taal en lezen, maar ook – zoals we straks zullen aantonen – voor gedrag, vertaald in het begrip: sociaal-emotioneel leren.

- Kwink verwerkt in haar methodiek de **principes van handelingsgericht werken**.

Structurele aandacht voor sociaal-emotioneel leren (SEL)

Internationaal onderzoek wijst uit dat leerlingen van scholen die sociaal-emotioneel leren vormgeven door middel van een sterk ingevuld SEL-programma hoger scoren op taal, lezen en rekenen dan scholen die dat niet doen. Het is belangrijk de balans tussen die twee (SEL versus schoolse vakken) goed in evenwicht te houden waardoor er ruim voldoende tijd overblijft voor het structureel verbeteren van het pedagogisch klimaat. Want als je dat op een planmatige manier doet, verbetert niet alleen de sfeer in de groep maar stijgen ook de cognitieve prestaties met 11%. Méér aandacht voor sociaal-emotioneel leren is dus méér leeropbrengst.

- Kwink biedt scholen een gedegen en concrete methodiek voor sociaal-emotioneel leren en pakt dit aan binnen de groep waardoor ook de leeropbrengst voor cognitieve vakken toeneemt.

Vijf bepalende groepsfases

Hoe wordt een klas een prettige groep? Dat gaat niet vanzelf. Vragen die spelen zijn: Wie bepalen de sfeer? Wie is de leider? Zijn er ook informele leiders? Wie zijn de meelopers? Jarenlang onderzoek naar groepsdynamica toont aan dat een leraar die rekening houdt met de fases die een groep doormaakt en daar zowel sturend als volgend in acteert, de beste voorwaarden creëert voor een succesvol en prettig jaar. Die groepsfases zijn:

1. forming: kennismaking en oriëntatie: wie is wie en hoe werkt het hier;
2. norming: normen, regels en gedragsverwachtingen, al dan niet op basis van de benadering van **Positive Behavior Support** waarin de gezamenlijke waarden van het schoolteam centraal staan);
3. storming: de strijd om de hiërarchie, een sociaal 'gevecht' om op verbaal, fysiek en 'digitaal' vlak zo hoog mogelijk te komen;
4. performing: zijn de eerste drie fases goed verlopen, dan is dit de periode van een positief leer- en leefklimaat en is de klas een groep;
5. adjourning: de periode van voorbereiden op het afscheid.

Hoe lang elke fase duurt valt moeilijk in zijn algemeenheid te zeggen, maar grof gesproken moeten de fases van forming, norming en storming voor een verder prettig en succesvol jaar met de groep voor de herfstvakantie goed zijn doorlopen. Elke groep maakt deze fases door. Ook groepen die ongewijzigd en met dezelfde leerkracht na de zomervakantie met elkaar verder gaan, omdat tijdens de vakantieperiode verlegen kinderen zelfverzekerder terug kunnen komen, fysiek en mentaal gegroeid zijn enz. Voor de instroomgroep van de kleuterbouw gaat Kwink er vanuit dat de leerkracht in staat is om nieuwe kinderen op een evenwichtige manier vertrouwd te laten raken met het groepsproces.

- Kwink koppelt de lesinhouden aan deze groepsfases om leraren met concrete en effectieve activiteiten in staat te stellen aan een veilig leer- en leefklimaat te werken. Hierin kan hij zowel sturend (vooral in de fases van forming, norming en storming) als volgend zijn (om te kunnen aansluiten bij de onderwijsbehoefte van elk kind).

Sociaal-emotioneel leren kent vijf competenties

Gedragsdeskundigen stellen dat het systematisch aanleren van de volgende vijf competenties (levensvaardigheden) wezenlijk bijdraagt aan een veilige leer- en leefomgeving:

1. Besef hebben van jezelf (ik)
2. Zelfmanagement (ik)
3. Besef hebben van de ander (jij)
4. Relaties kunnen hanteren (jij)
5. Keuzes kunnen maken (wij)

- Kwink zet deze vijf SEL-competenties uit in een leerlijn voor de hele school, verbindt die aan de groepsfases en creëert zo de beste voorwaarden voor een veilig leer- en leefklimaat.

Voorkomen is beter dan genezen

Niemand wil dat gedrag van kinderen uit de hand loopt. Immers: dit type gedrag kan het klimaat in de groep negatief beïnvloeden. Veel van die gedragsproblemen zijn door het aanbieden van goed onderwijs te voorkomen. Preventie is daarbij het sleutelwoord en is nauw verbonden met veiligheid. Zeker in het kader van passend onderwijs is vroegtijdige signalering, gevolgd door snelle, lichte maatregelen en interventies, van groot belang. Onderzoek bevestigt dat preventie vele malen effectiever en daardoor ook goedkoper is, dan achteraf (curatief) repareren. Binnen de preventie zijn drie niveaus te onderscheiden. 85 tot 90% van de kinderen hebben voldoende aan een aanpak binnen het **primaire preventieniveau** (de aanpak die gericht is op de hele groep).

- Kwink leert - groepsbreed - positief gedrag aan dat voor 85 tot 90% van de kinderen (primaire preventieniveau) voldoende is en voorkomt zo in veel gevallen onnodige 'reparatie' achteraf.

'Groepsplan Gedrag' van Kees van Overveld

Dr. **Kees van Overveld** startte zijn onderwijs carrière als leraar in het speciaal onderwijs, heeft 30 jaar ervaring in het onderwijs in diverse functies en is gedragsdeskundige. Hij bundelde zijn ervaring en kennis én bewezen wetenschappelijke inzichten in het boek 'Groepsplan Gedrag, planmatig werken aan passend onderwijs', uitgegeven bij Pica. In 'Groepsplan Gedrag' vinden scholen ook alle bronvermeldingen naar wetenschappelijke onderzoeken, bewezen methodieken/effecten en boeken van auteurs die gaan over onderwerpen in relatie tot sociaal-emotioneel leren.

- Kwink gebruikt onderdelen uit het boek Groepsplan Gedrag als onderbouwing voor de wijze waarop tegemoet wordt gekomen aan de verschillende (pedagogische) onderwijsbehoeften van kinderen in een heterogene groep met sociaal-emotioneel leren als basis.

Wat zijn specifieke, inhoudelijke kenmerken van Kwink?

Veilige oefen- en leeromgeving

De definitie van sociaal-emotioneel leren is: het ontwikkelingsproces waarmee je fundamentele levensvaardigheden (SEL-competenties) verwerft zodat we onszelf, onze vriendschappen en ons werk effectief en moreel verantwoord kunnen vormgeven. Dat is nogal wat, maar gelukkig kunnen de kinderen dit allemaal – als het goed is – op school in een veilige leef- en leeromgeving oefenen.

- Kwink werkt actief aan dat veilige klimaat en opent bovendien voor kinderen via internet een oefenomgeving door een fictieve 'wereld' aan te bieden waarin dieren, met uitgesproken menselijk gedrag, situaties meemaken die zich ook in de gewone wereld kunnen voordoen, zodat er herkenning en/of identificatie mogelijk is voor kinderen. Ze lopen daardoor als het ware voor even in een 'verhaal' dat vragen oproept, laat verwonderen, verbindt, uitdaagt, verrast enz. Kwink kiest bewust voor een fictieve dierenwereld in plaats van voor verhalen uit het leven van kinderen zelf. Die laatste kunnen (te) dicht op de huid van kinderen komen waardoor ze zich niet meer veilig genoeg voelen om erover te praten of erop te reflecteren. Met dierenverhalen – aangeboden in de vorm van animaties - is er een natuurlijke afstand. Kinderen hoeven die situaties niet per se zelf meegemaakt te hebben om zich er toch mee te kunnen identificeren. De animaties maken ze herkenbaar en beleefbaar voor hen. Voor de onderbouw wordt van elke animatie een digitaal prentenboek (tekst en beeld) gemaakt dat niet alleen op het digibord geprojecteerd kan worden, maar ook kan worden geprint voor gebruik in de kring en de leeshoek.

Elke les biedt diverse transitie momenten - waarbij het geleerde in de fictieve wereld vertaald en toegepast wordt in de wereld van de kinderen - specifiek uitgewerkt in een zogenaamde 'Kwink van de Week' waardoor het aangeboden leerpunt ook in de tijd na de les zichtbaar blijft en kan bekijken. De Kwink van de Week is geformuleerd in termen van een concrete gedragsverwachting. Aan de hand van deze gedragsverwachting is Kwink ook meetbaar gemaakt in SCOL.

Onderdeel van de transitie is een activiteit/opdracht voor thuis, zodat ook de ouders bij het proces van sociaal-emotioneel leren betrokken worden.

Inclusief actief burgerschap en sociale integratie

Scholen hebben sinds 2006 de wettelijke opdracht om **actief burgerschap en sociale integratie** van leerlingen te bevorderen. Actief burgerschap verwijst naar de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van een gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren. Sociale integratie is de deelname van burgers ongeacht hun etnische of culturele achtergrond aan de samenleving, in de vorm van participatie en bekendheid met en betrokkenheid bij uitingen van de Nederlandse cultuur.

Met name kerndoelen 36, 37 en 38 worden gezien als een nadere invulling van deze wettelijke opdracht.

- Kwink bevordert actief burgerschap en sociale integratie.

Aandacht voor actualiteit

Scholen kunnen kinderen helpen om zich te oriënteren op de actualiteit en die te leren duiden, zodat ongenueanceerde meningen, onwenselijke effecten van hypes en grenzenloze emoties op een respectvolle manier in goede banen geleid kunnen worden. Dat is een actief leerproces met als basis een veilige en vertrouwde omgeving voor kinderen.

- Kwink betreft zoveel mogelijk de actualiteit in het lesaanbod, met name die actualiteit die raakt aan maatschappelijke hypes die voor onrust kunnen zorgen en om duiding vragen.

Pesten en mediawijsheid

Uit de wetenschappelijke literatuur rondom pesten blijkt dat je moet uitgaan van het verantwoordelijkheidsgevoel van de groep wil je pesten een halt toeroepen. Daarom doen scholen er goed aan om met name in de groepsfase van de 'storming' extra aandacht te besteden aan de waarden van de groep. Het gaat dan om aspecten als: mogen zijn wie je bent (diversiteit), respect voor de ander, empathie en de kracht van een positieve groep. Ook een scherpe definitie van pesten helpt om je bewust te zijn om welk gedrag het eigenlijk gaat bij pesten. We spreken van pesten als het agressieve gedrag doelbewust is, langere tijd aanhoudt en er sprake is van machtsongelijkheid. Een nieuwe uitdaging voor scholen is hoe zij kinderen leren omgaan met de nieuwe media. Van belang is dan dat scholen alert zijn op de risico's die zich kunnen voordoen, bijvoorbeeld als er sprake is van tendensen tot onverdraagzaamheid of radicalisering onder kinderen of in de omgeving waar kinderen opgroeien.

- Kwink versterkt de positieve kracht van de groep om pesten te stoppen en leert kinderen op een verstandige en prettige manier omgaan met de nieuwe media.

Gedragsbouwstenen

Gedragsbouwstenen optimaliseren het gedrag van alle kinderen in een groep. De bouwstenen werken als een 'gedragsinenting' die beschermt tegen de (verdere) ontwikkeling van problematisch gedrag. Als 'energizer' zijn het bovendien ideale oefeningen voor overgangsmomenten van lessen.

- Kwink biedt onder de noemer van 'klassenmanagement' ook suggesties om met deze gedragsbouwstenen het gedrag van kinderen te optimaliseren en zo de kans op het ontwikkelen van problematisch gedrag zoveel mogelijk te voorkomen of te verkleinen.

Emotiewoordschat

Hoe genuanceerder we onze emoties kunnen benoemen, hoe beter een ander onze emoties en ons gedrag kan invoelen en/of begrijpen. Daarom is het belangrijk om kinderen die 'emotiewoorden' structureel en planmatig aan te bieden. Dit taalaanbod gaat vóór taalproductie. Jonge kinderen kunnen in een betekenisvolle context relatief moeilijke emotiewoorden aanleren. Ze zullen ze, als deze onderdeel geworden zijn van hun eigen woordenschat, vanzelf gaan gebruiken om hun eigen emoties en die van anderen onder woorden te brengen.

- Kwink werkt met een vaste lijst van 75 emotiewoorden als instrument voor kinderen om hun innerlijke wereld goed te kunnen verduidelijken, waardoor de kans op misverstanden en conflicten afneemt en de interactie met anderen beter verloopt.

Klassenmanagement

Goed klassenmanagement is voorwaardelijk voor een positieve, sterke groepsvorming en dus ook voor sociaal-emotioneel leren. In het kort zijn dit de belangrijkste aspecten van klassenmanagement: inrichting van de klas, gebruik van de tijd (actieve leertijd), heldere regels/routines, gebruik van instructiemodellen, leerkrachtstijl (communiceren met kinderen), contact met ouders.

- Kwink stelt dat goed klassenmanagement ook de voorwaarde is voor succesvol sociaal-emotioneel leren en reikt de leraar hiervoor concrete tips en instrumenten aan.

Welke meet- en toetsingsinstrumenten kent Kwink?

Observaties, sociogrammen en SCOL

Alles wat je traint kun je meten. En dat is nodig om te kunnen vaststellen of je voldoende opbrengstgericht werkt. Dat meten kan voor sociaal-emotioneel leren op verschillende manieren. Om te weten hoe de structuur van een groep is kunnen leraren een sociogram maken. Die levert informatie voor een plan dat na uitvoering tot een nieuw sociogram leidt. Een vergelijk laat dan de verschillen en hopelijk vorderingen zien. Ook gerichte observaties van de leraar geven informatie.

De Inspectie van het Onderwijs beoordeelt in hoeverre de sociale competenties van leerlingen aan het eind van hun schoolloopbaan naar verwachting zijn. Een dergelijk oordeel kan alleen gegeven worden als een school gebruik maakt van een door de Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN) positief beoordeeld meetinstrument. Zo'n meting is verplicht in de groepen 6, 7 en 8.

De Sociale Competentie ObservatieLijst (SCOL) is een leerlingvolgsysteem voor sociale competentie met een positieve COTAN-beoordeling, hetgeen betekent dat dit meetinstrument valide is. Het toetspakket bestaat uit een softwareprogramma, ondersteund door een gebruikershandleiding en een inhoudelijke handleiding.

- Kwink stimuleert het gebruik van sociogrammen, geeft tips voor gerichte observaties en gebruikt SCOL als meetinstrument om de sociale competenties van kinderen en hun vorderingen daarmee te kunnen meten.

Aan welke inspectie-eisen voldoet Kwink?

Kerdoelen en preventie pestgedrag

Dankzij de kerndoelen weten scholen waarop ze zich moeten richten bij de ontwikkeling van hun leerlingen. Voor sociaal-emotioneel leren, inclusief actief burgerschap en sociale integratie, zijn vooral kerndoelen 34 t/m 39 van belang. Die vallen allemaal binnen het leergebied 'Oriëntatie op jezelf en de wereld' (mens en wereld).

Kwink kent een preventief karakter en heeft als doel het ontstaan van probleemgedrag, waaronder pesten, te voorkomen. De groep wordt mentaal sterker gemaakt doordat er expliciet aandacht wordt gegeven aan sociaal-emotionele competenties. Die competenties moeten leerlingen weerbaar maken tegen pestgedrag van anderen. Daarnaast dragen de competenties bij aan een groepsklimaat waarbinnen pesten nadrukkelijk wordt afgewezen.

- Kwink sluit volledig aan bij de kerndoelen en is door de koppeling met SCOL meetbaar, zoals de Inspectie dat in de groepen 6, 7 en 8 ook eist van scholen.

Kwink en wet 'Sociale veiligheid op school'

Sinds augustus 2015 is de nieuwe wet 'Sociale veiligheid op school' van kracht. Die verplicht scholen voor iedere leerling een sociaal veilige leeromgeving te waarborgen. Kwink heeft die sociaal veilige leeromgeving ook als doel. Pesten bedreigt deze veiligheid. Daarom zeggen o.a. de sectorraden en de Stichting Veiligheid op School: 'Scholen moeten pesten proactief aanpakken, als onderdeel van een brede aanpak op school'. Kwink biedt die proactieve, preventieve aanpak met een methode voor de hele school.

Dit vinden de sectorraden belangrijk:

- Schoolbrede aanpak: samenhangende interventies, waaronder een methode.
- Duidelijke normen en waarden: open schoolcultuur waarin leerlingen eigen verantwoordelijkheid hebben, inclusief bewustzijn van kernwaarden school, normen en regels.
- Pedagogisch vakmanschap: een leerkracht die grensoverschrijdend gedrag signaleert en daarop ingrijpt en die weet dat het begin van het schooljaar (groepsvorming) cruciaal is.
- Brede interventies: methodes of programma's die een sociaal veilig schoolklimaat helpen realiseren. De aanmelding van Kwink bij het NJI is in een vergevorderd stadium.

Belangrijk om te weten:

- Kwink voldoet aan de aandachtspunten van de sectorraden.
- Het hanteren van een bewezen effectief anti-pestprogramma (1 van de 13) is niet nodig.

Kwink en de 21e eeuwse vaardigheden

Welke vaardigheden hebben kinderen nodig om goed te kunnen participeren in de 21e eeuw? Deze vraag is - in opdracht van het ministerie van OCW - beantwoord door de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO). Bovendien heeft de SLO een quickscan ontwikkeld voor scholen die snel een beeld geeft van de mate waarin er in het curriculum aandacht wordt besteed aan 21e eeuwse vaardigheden.

Dit zijn de 21e eeuwse vaardigheden: Creativiteit – kritisch denken – probleemoplossend denken – communiceren – samenwerken – sociale en culturele vaardigheden – digitale geletterdheid – zelfregulering. Uit onderzoek van de SLO blijkt dat de meerderheid van de leraren (67%) zich niet voldoende toegerust voelt om deze 21e eeuwse vaardigheden in de praktijk te brengen en behoefte heeft aan lesmateriaal en professionalisering.

- Kwink werkt acht jaar lang bewust aan de 21e eeuwse vaardigheden. Die vaardigheden sluiten ook aan bij de vijf competenties in Kwink voor sociaal-emotioneel leren. Digitale geletterdheid lijkt de vreemde eend in de bijt, maar Kwink werkt ook aan mediawijsheid van kinderen. De vaardigheid 'zelfregulering' gaat over het realiseren van doelgericht en passend gedrag, een van de hoofddoelen van Kwink.

Hoe is Kwink opgebouwd?

Het ADI-model

De wijze van instructie geven is bepalend voor de leerresultaten van kinderen. Een bewezen effectief en algemeen geaccepteerd instructiemodel voor klassikale instructie is het zogenaamde ADI-model: Activerende Directe Instructie. Uit onderzoek blijkt dat scholen die volgens het ADI-model werken hoger scoren. ADI kent de volgende zeven stappen: terugblik, oriëntatie, uitleg, begeleide inoefening, zelfstandige verwerking, evaluatie en terug-/vooruitblik. Binnen dit model is zowel rekening gehouden met de algemene onderwijsbehoefte als groepsspecifieke.

- Kwink werkt structureel met het ADI-model en heeft dit per les ook zichtbaar verwerkt op het digitale schoolbord, zowel in de beschrijving van de lesopbouw voor de leraar als voor de kinderen. Kwink zet vooral de kinderen zelf aan het werk met allerlei activerende en coöperatieve werkvormen.

20 lessen voor onder-, midden- en bovenbouw

Een schooljaar bestaat gemiddeld uit veertig lesweken. Kwink biedt jaarlijks twintig compleet uitgewerkte lessen aan met mogelijkheid van verdieping en uitbreiding voor scholen die meer aandacht aan SEL willen besteden. Allemaal op drie verschillende niveaus: onderbouw (groep 1/3), middenbouw (groep 4/6) en bovenbouw (groep 7/8). Door twintig lessen per schooljaar aan te bieden hebben leraren de ruimte om in bepaalde periodes van het jaar het lesaanbod anders in te vullen. Bijvoorbeeld in verband met feestdagen of actuele gebeurtenissen.

Ieder jaar krijgt een school met een abonnement op Kwink periodiek nieuwe lessen voor deze drie bouwen waardoor het materiaal altijd actueel is, blijvend aansluit bij de leefwereld van kinderen en ook kan blijven voldoen aan de veranderende eisen die de Inspectie van het Onderwijs wellicht aan sociaal-emotioneel leren zal stellen in de toekomst. [Klik hier](#) voor een overzicht van de lesdoelen inhouden van de eerste jaargang van Kwink.

Een les duurt gemiddeld 45 minuten. De winst van de les is onmiddellijk merkbaar in de transitie, dat wil zeggen: het toepassen van het geleerde (ook buiten de kaders van de les sociaal-emotioneel leren) in en buiten de school, met concrete opdrachten voor thuis.

Kwink Thuis

Kwink vindt ouderbetrokkenheid heel belangrijk. Kinderen hebben veel baat bij een optimaal positieve relatie tussen school en thuis. Als ouders het belang van sociaal-emotioneel leren kennen, zijn ze ook beter in staat om daar met hun kinderen over te praten, maar ook met de school. Zo creëer eenzelfde 'taal', de basis van goede communicatie.

* Kwink biedt iedere les de activiteit 'Kwink Thuis' aan. Dat is een opdracht die kinderen, samen met hun ouders, thuis kunnen uitvoeren en die wordt teruggekoppeld op school. Er zijn ook vier ouder-nieuwsbrieven per jaar en voor abonnees is er een gratis te downloaden programma, inclusief een kant-en-klaar uitgewerkte Kwink-ouderles (ouderavond). Optioneel: dr. Kees van Overveld kan ook een ouderavond verzorgen.

Hoe wordt Kwink aangeboden?

Volledig online en geschikt voor het digitale schoolbord

Kwink wordt in z'n geheel aangeboden via internet: www.kwinkopschool.nl. Leraren vinden daar, naast algemene methode-informatie, alles wat nodig is voor hun lessen. De lesopbouw (volgens het ADI-model) en uitleg van de werkvormen zijn te vinden in een te printen pdf-bestand. Voor de kinderen zijn er binnen de stappen van het ADI-model geanimeerde verhalen (dierenwereld), spelletjes (op klassikaal- of groepsniveau), liedjes en allerlei aansprekende werkvormen die in de klas, al dan niet in groepjes, gedaan kunnen worden. Een online methode betekent dus niet dat alles via het digibord gebeurt!

Methode-integriteit

Goed en trouw volgen van wat professionele methodemakers aan lesinhouden hebben uitgedacht op basis van de kerndoelen, veelal bewezen theorieën op het terrein van sociaal-emotioneel leren, kennis van de ontwikkelingspsychologie van kinderen en didactische principes, leidt tot meer en betere leeropbrengsten. Onderzoek naar gebruik van methodes wijst uit dat een maximale opbrengst alleen gegarandeerd kan worden als leerkrachten de handleiding van de methode minstens twee tot drie jaar nauwgezet volgen (methode-integriteit). Daarna kunnen leraren de methode – zonder een te groot risico van opbrengstverlies – makkelijker naar hun eigen hand zetten.

Voor Kwink is geen training nodig. De methode is uiterst eenvoudig en praktisch in gebruik. Voor scholen die SEL breder in hun school willen ontwikkelen zijn er wel trainingen mogelijk. Die worden onder andere verzorgd door dr. Kees van Overveld.

© Kwink is een uitgave van Kwintessens, Amersfoort. (www.kwintessens.nl, www.kwinkopschool.nl).

Principes van handelingsgericht werken

Handelingsgericht werken sluit aan bij de ideeën van passend onderwijs. Als leraar stem je namelijk af op de onderwijsbehoeften van de leerlingen en bepaal je hoe je omgaat met verschillen tussen die leerlingen. Deze planmatige manier van werken wordt in Kwink ook toegepast. Dit zijn de zeven uitgangspunten van handelingsgericht werken:

1. De onderwijsbehoeften van de leerling staan centraal
2. Afstemming en wisselwerking
3. De leraar doet ertoe
4. Positieve aspecten zijn van groot belang
5. Constructieve samenwerking met ouders
6. Doelgericht handelen
7. De werkwijze is systematisch, in stappen en transparant

Internationaal onderzoek

Het gaat in dit kader om een grootschalig, opzienbarend onderzoek van John Payton en anderen in de Verenigde Staten. Zij hebben hun onderzoek beschreven in 'The positive impact of social and emotional learning for Kindergarten to Eight-Graduate students' (zie www.lpfch.org/sel/casel-narrative.pdf). Het rapport is een uitgave van CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning) en gepubliceerd in december 2008. CASEL bepleit al heel lang een gezond evenwicht tussen sociaal-emotioneel leren en academisch leren.

Positive Behavior Support (PBS)

PBS is een schoolbrede gedragsaanpak. Doel: een positieve, sociale omgeving creëren die het leren bevordert en die gedragsproblemen voorkomt of doet afnemen. PBS is een kapstok waaraan bestaande en nieuwe gedragsmethodieken kunnen worden opgehangen. Het is daardoor geschikt en aantrekkelijk voor iedere school. PBS maakt gebruik van vijf kernelementen: een schoolbrede aanpak op basis van gedeelde waarden, prioriteit voor preventie, positieve en duidelijke benadering, effectief werken met data, samenwerking. Scholen die graag op deze wijze werken vinden in Kwink een methode die PBS ten volle ondersteunt en praktisch maakt. Wilt u met kant-en-klare PBS-lessen werken als ondersteuning van Kwink? Dat kan! Ga naar www.pbsonline.nl voor het complete programma.

Primaire preventieniveau

In de literatuur worden drie niveaus van preventie onderscheiden. Kwink richt zich op het primaire preventieniveau. Op dit niveau gaat het om een algemene, universele aanpak bestemd voor alle leerlingen uit een groep op basis van goed klassenmanagement, regels om een prettig (rustig/ordelijk) werkklimaat te creëren en het gebruik van een programma (in dit geval Kwink) voor sociale en emotionele competenties. Deze aanpak is voor 85 tot 90% van de leerlingen voldoende.

Op het secundaire preventieniveau gaat het om 7 tot 10% van de leerlingen die aan die algemene aanpak niet voldoende hebben. Zij lopen een groter risico zich problematisch te ontwikkelen en voor hen is er dan ook een specifiek aanbod van programma's voor leren en gedrag nodig. Kwink voorziet hier niet in.

Op het tertiaire preventieniveau gaat het om 3 tot 5% van de leerlingen die én niet van de maatregelen op het primaire maar ook niet van die van het secundaire preventieniveau profiteren. Zij hebben een gedragsfunctieanalyse nodig en ondersteuning die nauw aansluit bij hun ontwikkelingsbehoefte. Kwink voorziet hier niet in.

Kees van Overveld

www.keesvanoverveld.nl/boeken.html

Actief burgerschap en sociale integratie

Bevordering van burgerschap en integratie is belangrijk. De toelichting op de wet wijst op de afgenomen betrokkenheid tussen burgers onderling en tussen burgers en overheid. De plichten en rechten die bij burgerschap horen, lijken soms wat op de achtergrond te zijn geraakt. Daar komt nog bij, zo geeft de toelichting aan, dat niet iedereen gewend is aan burgerschapstradities en gebruiken van onze samenleving.

Wat betekent dit voor scholen?

Voor scholen betekent de wettelijke burgerschapsopdracht dat zij verplicht zijn om in hun onderwijs aandacht te besteden aan actief burgerschap en sociale integratie. Op verzoek van de minister van OCW houdt de Inspectie van het Onderwijs sinds eind 2006 toezicht op de naleving van deze opdracht. De opdracht aan scholen voor primair onderwijs om actief burgerschap en sociale integratie te bevorderen is vastgelegd in de sectorwet voor primair onderwijs (WPO8.3):

'Het onderwijs...:

- gaat er mede vanuit dat leerlingen opgroeien in een pluriforme samenleving;
- is mede gericht op het bevorderen van actief burgerschap en sociale integratie;
- is er mede op gericht dat leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdgenoten.'

Naast deze opdracht zijn de wenselijke opbrengsten van het onderwijs ook vastgelegd in de kerndoelen voor het primair onderwijs. In het algemeen gesproken zijn veel kerndoelen – direct, zijdelings of in voorwaardelijke sfeer – met burgerschap en integratie verbonden. De kerndoelen kunnen daarmee worden beschouwd als een nadere invulling van de in de wet geformuleerde opdracht. Voor wat betreft de voornaamste met burgerschap verbonden doelen voor het primair onderwijs gaat het om kerndoelen zoals 36, 37 en 38.

Toezicht op burgerschap

Het toezicht van de inspectie is onderdeel van de toezichtkaders voor primair onderwijs en wordt ingevuld aan de hand van twee kwaliteitsindicatoren: 'kwaliteitszorg' en 'onderwijsaanbod'.

● Kwaliteitszorg:

De indicator 'kwaliteitszorg' bevat elementen met betrekking tot de borging van de kwaliteit van burgerschapsgerelateerd onderwijs. De inspectie beoordeelt vier aandachtspunten. Zo is van belang dat:

- De school een visie heeft op de bijdrage die ze aan burgerschap wil leveren en aangeeft welke burgerschapscompetenties ze aan leerlingen wil meegeven. Vervolgens gaat het om de vertaling naar de leerdoelen die de school met haar onderwijs bereiken wil, en de formulering van een samenhangend, planmatig onderwijsaanbod waarmee die doelen bereikt kunnen worden.
- Scholen transparant zijn en in hun schoolplan en schoolgids verantwoorden hoe burgerschap wordt ingevuld.
- De school door regelmatige evaluatie nagaat of de beoogde doelen worden gerealiseerd.
- De school het aanbod afstemt op specifieke omstandigheden in en rond de school, die van belang kunnen zijn voor burgerschap en integratie of deze onder druk kunnen zetten. Van belang is dat de school inzicht heeft in de aan burgerschap en integratie gerelateerde opvattingen, houdingen en gedragingen van leerlingen, met inbegrip van het voorkomen van intolerantie, extremistische ideeën, discriminatie en dergelijke. Een element is ook dat de school alert is op risico's die zich op dit vlak kunnen voordoen, bijvoorbeeld als er sprake is van tendensen tot onverdraagzaamheid of radicalisering onder leerlingen of in de omgeving waar leerlingen opgroeien. Vervolgens is van belang dat de school daar met haar onderwijs zo nodig op inspeelt.

De indicator 'kwaliteitszorg' wordt als voldoende beoordeeld wanneer de visie en planmatige invulling daarvan (punt 1), de verantwoording (punt 2) en de aandacht voor risico's en afstemming van het aanbod op de specifieke omstandigheden in en rond de school niet ontbreken (punt 4).

- Onderwijsaanbod

Met de indicator 'onderwijsaanbod' wordt beoordeeld of de school onderwijs aanbiedt dat gericht is op:

- De bevordering van de **sociale competenties**.
- Openheid naar de **samenleving en de diversiteit daarin**, alsmede van bevordering van deelname aan en betrokkenheid bij de samenleving.
- Bevordering van **basiswaarden** en van de kennis, houdingen en vaardigheden voor participatie in de democratische rechtsstaat.
- Een leer- en werkomgeving waarin burgerschap **zichtbaar** is en die de leerlingen mogelijkheden biedt om daarmee zelf te oefenen.

De indicator 'onderwijsaanbod' wordt als voldoende beoordeeld wanneer twee van deze aandachtspunten op de school aanwezig zijn. Daarbij geldt bovendien dat het onderwijs (of andere uitingen van de school) in geen geval in strijd mag zijn met basiswaarden van de democratische rechtsstaat.

In het onderwijsaanbod van Kwink zijn bovenstaande indicatoren alle vier methodisch ingevuld.

Gedragsbouwstenen

De gedragsbouwstenen komen voort uit een wetenschappelijke publicatie van Embry en Biglan. Ze vormen een nieuwe dimensie in het voorkomen van gedragsproblemen en zijn in Nederland geïntroduceerd door Kees van Overveld in zijn boek 'Groepsplan Gedrag'. Hieronder een voorbeeld van zo'n gedragsbouwsteen:

Naam gedragsbouwsteen: Geschreven waardering (peer to peer)

Inhoud: Leeftijdsgenoten prijzen elkaar via bijvoorbeeld briefjes of complimentenkaartjes. Deze uitingen worden op een wand of prikbord gehangen zodat ze voor iedereen zichtbaar zijn.

Effect: In onderzoek is bewezen effect van deze gedragsbouwsteen gevonden ten aanzien van verbetering sociale competentie en leerprestaties en afname van geweld, agressie en vandalisme.

Belangrijk kenmerk van een gedragsbouwsteen is dat die alleen werkt als alle inhoudelijke ingrediënten aanwezig zijn. In Kwink worden ze daarom ook altijd in de context van de les aangeboden.